

FAZAN

(*Phasianus colchicus*)

// Petra Vrh Vrezec, Al Vrezec

FAZAN (*Phasianus colchicus*) je vsejed, saj se hrani tako z živalsko kot rastlinsko hrano.

ilustracija: iStock

Fazan je tujerodna vrsta, ki je na našem ozemlju znana verjetno že več kot 2000 let. Na območje Evrope jo je namerno zanesel človek kot okrasno ptico in kasneje za potrebe športnega lova. S stališča naše narave pa je to vrsta, ki je ne bi pogrešili, če bi izginila na območju Slovenije in Evrope. In zakaj? Samo s pomočjo človeka lahko prostoživeča gnezdeča populacija fazana namreč preživi. Človek mu omogoča idealen življenjski prostor, zmanjšuje število njegovih plenilcev, dodaja nove osebkke ipd.

Za fazana je značilna spolna dvočelnost (spolni dimorfizem) – samec se izrazito razlikuje od **SAMICE** (na sliki). Je večji, ima daljši rep in je bolj pisan od samice.

foto: **Miran Krapež**

Kot mnoge druge invazivne tujerodne vrste, denimo siva podgana (*Rattus norvegicus*) ali koloradski hrošč (*Leptinotarsa decemlineata*), fazan na naših tleh ni sposoben vzpostaviti populacije, ki bi se obnavljala sama. Podobno kot tega nista sposobna kokoš (*Gallus gallus*) in pav (*Pavo cristatus*), ki sta v Evropo prišla približno istočasno kot fazan. Pa vendar, fazanje pojavljanje zunaj domačih dvorišč kljub vsemu ni nezanemarljivo in ga spremljajo spremembe v naravi, podobno kot je

to opaziti pri drugih tujerodnih vrstah, ki jih ljudje v vse večji meri prinašamo v naše kraje.

NAJPREJ SAMO OKRAS IN KULINARIČNA SPECIALITETA

Domovina fazana je Azija, od koder je poznanih prek 100 vrst in podvrst. Iz zgodovinskih zapisov je razbrati, da so ga iz Azije v Evropo prinesli že stari Grki. Prvi ga v svojih spisih omenja pisec antičnih komedij Aristofan leta 450 pr. n. št., ko pripoveduje o gojitelju fazanov v Atenah. V knjigi o živalih ga omenja tudi veliki Aristotel (384–322 pr. n. št.). Na ozemlje današnje Italije je fazane prinesel cesar Klavdij med letoma 41 do 54. Od tod naj bi se vrsta postopno razširila po Evropi, a kot kaže, ne na lastnih perutih in nogah, pač pa v naročju človeka.

Kdaj so pri nas naselili prve fazane, ni znano, zelo verjetno pa so ga pri nas gojili že stari Rimljani. Prvi zapis o njihovi gojitvi je iz okolice Celja iz časa cesarja Maksimilijana (1493–1514). Resneje so se z gojenjem fazanov verjetno začeli ukvarjati šele konec 19. stoletja, ko so odprli tudi lov nanj. Do druge svetovne vojne je število fazanov naglo naraščalo. O tem priča podatek Lovski zveze Slovenije, ko so leta 1938 odstrelili kar 9.925 fazanov.

Samec **MONGOLSKEGA FAZANA** (*Ph. c. mongolicus*), podvrste, ki se danes pri nas največ vloga
foto: Matej Vranič

Med vojno za fazana ni skrbel nihče, zato je njegovo število naglo upadlo, v nekaterih območjih je celo popolnoma izginil. Zanimanje zanj je naraslo takoj po vojni, ko se je odprlo več fazanerij. Skupna zmogljivost vseh fazanerij v Sloveniji je bila leta 1980 prek 100.000 vzgojenih fazanjih begavcev, od tega so v naravo spustili od 30.000 do 50.000 fazanov.

Sprva so fazane gojili le za okras in kot kulinarčno specialiteto predvsem na dvorih. Pravico do lova nanj so imeli le vladarji. Fazanerije so lahko upravljali le plemiči po kraljevi odobritvi. Z razširitvijo fazanerij pa je postal fazan splošna lovna divjad.

STALNICA ODPRTE KRAJINE

Fazan je izredno spreten tekač, ki izbira odprt in predvsem ravninski svet. Kar 95 % populacije pri nas živi na nadmorski višini pod 400 m. Živi predvsem na obdelanih kmetijskih površinah, travnikih z mejičami, pa tudi na zaraščajočih se pašnikih, sadovnjakih in na gozdnih obronkih. V Sloveniji po zadnjih ocenah gnezdi 9.000 do 13.000 parov, v Evropi pa je populacija ocenjena na 4 – 5 milijonov parov. Leti razmeroma hitro, a le na kratke razdalje v primeru pobega, večinoma pa živi na tleh. Je stalnica, ki se redko premakne kam dlje, zato je naravno širjenje vrste izjemno omejeno.

FAZAN JE V SLOVENIJI RAZŠIRJEN LOKALNO

Največ fazanov pri nas živi v severovzhodni Sloveniji, kjer se jih za potrebe lova tudi največ vloga. Sodeč po letnih načrtih lovsko-upravljaljskih območij od leta 2011 dalje vsako leto izpustijo v Sloveniji v naravo okoli 28.000 fazanov, navadno v razmerju 1:4 v korist samic. Večina teh ptic pa najverjetneje ne preživi enega leta. Lovske družine poleg rednega dodajanja ptic v populacijo skrbijo tudi za zimsko krmljenje, vzpostavitev primerne življenjskega prostora in zmanjšujejo številčnost plenilcev,

KITAJSKEGA FAZANA (*Ph. c. torquatus*), ki ga izdajata tanek ovratnik in siv hrbet, je danes v Sloveniji mogoče videti le še poredkoma, večinoma pa gre za križance z mongolskim fazanom.

foto: Alen Ploj

zlasti lisic (*Vulpes vulpes*). V naravi se fazan sicer razmnožuje, a je njegov obstoj brez pomoči človeka vprašljiv. V zahodni Sloveniji so manjša območja razširjenosti fazana med Koprom in Portorožem in v okolici Gorice, kjer se letno vloži le okrog 1.000 osebkov. Po Gorenjski se razdrobljeno pojavljajo le še posamezni pari, ali pa je popolnoma izginil. V osrednji Sloveniji ga najdemo v Žužemberku na Dolenjskem in na Ljubljanskem barju. Danes ga več ne beležimo na Kočevskem in v okolici Novega mesta. Izginjanje je verjetno odsev manjšega vlaganja vrste v naravo. Fazan je sicer izjemno pestra vrsta s kopico prepoznanih podvrst in v Sloveniji so vlagali vsaj tri. Sprva so v začetku 20. stoletja vlagali bakrenega fazana (*Ph. c. colchicus*), pri katerem je samec brez belega ovratnika in z rdečim hrbtom, a ga danes pri nas ne najdemo več. Kasneje so začeli vlagati kitajskega fazana (*Ph. c. torquatus*), katerega samec ima bel ovratnik in siv hrbet in ga danes srečamo le še poredkoma. Danes pa vlagajo večinoma mongolskega fazana (*Ph. c. mongolicus*). Samec te podvrste ima širok bel ovratnik in rdeč hrbet. Podvrste se med seboj križajo. Nekatere lovske družine vlagajo tudi melanistične fazane (poznane kot oblika *tenebrosus*). Ta samec je skoraj popolnoma črn. Razlike pri samicah pa so manj očitne.

PRIKRITO TEKMOVANJE Z JEREbicAMI

Vnašanje tujerodnih vrst ali njihovo širjenje je že v mnogih primerih pokazalo negativne vplive na okolje in predvsem na domorodne vrste zaradi plenjenja, tekmovalnosti, vnosa bolezni itd. To se je pokazalo tudi pri fazanu, ki je vsaj eden izmed vzrokov za drastični upad populacije jerebice (*Perdix perdix*). Ugotovili so namreč, da gre med vrstama za prenos bolezni, zlasti zajedavca gliste vrste *Heterakis gallinarum*. Fazan je starodavni gostitelj gliste, zato je ob infekciji skoraj neprizadet, medtem ko je okužba z glisto pri jerebici usodna. Čeprav so skušali jerebico reševati z dodatnimi vlaganji ptic, pa so bili ti naporji vselej neuspešni. Poleg tega fazan prek tekmovanja in učinka plenjenja na jerebico vpliva še dodatno, kar pa še ni docela raziskano in verjetno tudi ne bo, saj je populacija jerebice pri nas že skoraj v popolnosti zdesetkana.